

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. Анна Петрова Георгиева, д.оз.,
Катедра „Здравни грижи“,
Факултет „Обществено здравеопазване“,
Медицински университет – Варна
вътрешен член на научно жури

на дисертационния труд на Жанета Василева Стоянова

на тема

**”СЪВРЕМЕННИ АСПЕКТИ ПРИ ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗОПАСНА
БОЛНИЧНА СРЕДА В ПРАКТИКАТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ ”**

за присъждане на образователната и научна степен ”доктор”

**в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално
направление 7.4.Обществено здраве,**

научна специалност: Управление на здравните грижи

Научен ръководител: Проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н

Данни за процедурата

Настоящото становище представям в качеството си на член на Научно жури, определено със Заповед № Р-109-120 от 15.02.23 г. на Ректора на Медицински университет – Варна за осигуряване на процедура по защита на дисертационен труд на тема ”Съвременни аспекти при осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри“ на Жанета Василева Стоянова докторант в Катедра „Здравни грижи“. Съгласно Протокол № 1/28.02.2023г. от първо заседание на Научното жури съм определена да представя рецензия за дисертационния труд и съм избрана за председател на Научното жури.

Със заповед на Ректора на Медицински Университет – Варна № Р-100-43 от 31.01.2020 г. Жанета Василева Стоянова е зачислена като докторант в редовна форма на обучение в Катедра „Здравни грижи“ за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4.Обществено здраве, по научна специалност „Управление на здравните грижи “. Представен е протокол за успешно положен изпит за покриване на докторски минимум по специалност „Управление на здравните грижи“, на основание заповеди № Р-109-141/13.04.2021г., № Р-109-141/13.04.2021г. и № Р-109-142/13.04.2021г. Представен е и протокол за успешно положен изпит за покриване на докторски минимум по чужд език, съгласно заповеди № Р-100-30/19.01.2021г. и № Р-100-296/18.05.2021г. На основание решение на катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ за готовността за публична защита и предложение за Научно жури с протокол № 259 от 26.01.2023 г., Жанета Василева Стоянова е отчислена с право на защита със Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-120 от 15.02.23 г.

Представените административни документи и материали са подготвени и представени в точно съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република

България и Правилника за неговото приложение, както и с Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна.

Биографични данни и кариерно развитие на докторантката

Жанета Василева Стоянова е родена на 31 декември 1969 г. в град Варна. През 1987 г. завършва средно образование в V-то ЕСПУ – гр. Варна. През 1989 г. придобива специалност „Медицинска сестра“ във МК – гр. Варна. През 1989 г. придобива ОКС „Бакалавър“ по „Управление на здравните грижи в Медицински университет – гр. София. Завършва последователно ОКС „Магистър“ по специалност „Обществено здравеопазване“, през 2003 г. и ОКС „Магистър“ по специалност „Управление на здравните грижи“, през 2011г. в Медицински университет - гр. Варна.

Жанета Василева Стоянова започва професионалния си път в МБАЛ – Варна към Военномедицинска академия (ВМА) през 1998 г. като медицинска сестра в спешно отделение, а от 1993 г. преминава на работа в кардиологичен кабинет. От 2001 г. до момента, въз основа на спечелен конкурс, заема длъжността главна медицинска сестра на МБАЛ – Варна към ВМА. Жанета Василева Стоянова е избрана за председател на Национален съвет на главните сестри, което е безспорно доказателство за нейния висок и ценен професионализъм.

Наред с управленската си дейност, Жанета Стоянова провежда учебно-практически занятия по Сестрински грижи при болни със соматични заболявания на студенти по специалността „Медицинска сестра“ и участва като наставник в преддипломния стаж на ОКС „бакалавър“ и „магистър“ по специалността „Управление на здравните грижи“.

Множеството публикации на Жанета Стоянова, участията ѝ в научни форуми, в изследователски проекти и в различни форми на продължаващо обучение доказват нейния непрекъснат стремеж към професионално и научно развитие и усъвършенстване.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, разработен от Жанета Стоянова, е в общ обем от 147 страници. В методологично и композиционно отношение е построен според приетите стандартни изисквания в направлението, представен е в 5 глави и включва: въведение, литературен обзор, методика на научното изследване, резултати от собствените изследвания за безопасността на болничната среда, практически подходи за оптимизиране на процеса за осигуряване на безопасна болнична среда с участието на медицинските сестри, изводи, предложения, препоръки, използвана литература и приложения.

Представеният за рецензиране дисертационният труд е илюстриран с 47 фигури, 34 таблици и 5 приложения. В началото на дисертационния труд са дадени използваните съкращения, което улеснява възприемането на съдържанието.

Библиографската справка е коректно представена и включва 260 източника от които 66 на кирилица и 194 на латиница.

Актуалност на темата

Актуалността на представения дисертационен труд е безспорна, тъй като през последните години модерното здравеопазване определя въпроса за безопасността като глобален приоритет и в много страни се реагира с проучване на безопасността при предоставянето на здравни грижи. Редица проучвания на международно ниво доказват, че болниците не са безопасни както би трябвало да бъдат. За да се промени тази ситуация, през

последните години голям брой лечебни заведения по света насочват вниманието си към проблемите, свързани с безопасността и качеството на здравните услуги. Приоритетно е да се установят причините и факторите, довели до поставяне на пациента в риск от причиняване на вреда и да се разработят програми за предотвратяване и контрол на този риск.

Осигуряването на безопасна болнична среда е важен аспект в практиката на медицинските сестри. В тази връзка, проблемите, свързани с определяне на ролята и приноса на медицинските сестри в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда, като условие за качествени и безопасни грижи, определят необходимостта от задълбочено проучване и формулиране на адекватни решения.

Всичко изложено дотук определя темата, посветена на съвременните аспекти при осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри, разгледана в дисертационния труд, като особено актуална и значима.

Познаване на проблема

Жанета Василева Стоянова показва широка научна осведоменост, компетентност и задълбочени научни познания по проблема, към който е насочила интереса си на изследовател. Теоретичните разсъждения на авторката произтичат от детайлното анализиране на 260 източника от които 66 на кирилица и 194 на латиница. Проученият литературен материал е оценен критично и творчески, в резултат на което е направен задълбочен анализ на теоретичните постановки. Тези факти ми дават основание да считам, че докторантката е много добре осведомена по разглежданата проблематика.

Оценка на съдържанието на отделните структурни части на дисертационния труд

Във **въведението** аргументирано е обоснована актуалността на избраната тема.

Първа глава на дисертационния труд има концептуално-теоретичен характер и представлява литературен обзор на изследваната проблематика, представен на 30 страници. Той е логично структуриран и систематизиран и демонстрира задълбочени теоретични знания по разработваната тема и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване на докторантката. Изложението е поднесено достъпно и стегнато, на висок научен стил.

Направен е подробен и задълбочен преглед на достъпната научна литература и документите касаещи, проблема „за безопасната болнична среда“. Съществена част от литературния обзор представлява проучването и анализа на основните аспекти на концепцията за безопасната болнична среда, като гаранция за качество на здравните грижи. В тази връзка докторантката първоначално уместно се насочва върху проучване и анализ на възгледите за понятията качество, безопасност, култура на безопасност и върху съвременното развитие на теорията и практиката, свързани с безопасната болнична среда.

Безопасната болнична среда и безопасността на пациентите се проучват и разглеждат от авторката и като част от глобалния приоритет качество и безопасност на здравните грижи. В тази връзка, в контекста на анализа на съвместните усилия на експертите по разглежданата проблематика, специален акцент е поставен на приетия Глобален план за действие за безопасност на пациентите 2021-2030 г., в който СЗО призовава за спешни действия от страна на държави и партньори по целия свят, за да се намали вредата за пациента.

Висока оценка заслужава и направения сравнителен анализ на политиките и нормативната регулация на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда у нас и в

други страни и анализа на международните инициативи в областта на безопасността на пациентите и болничната среда. Въз основа на задълбочен анализ, се достига до извода, че на национално ниво не е разработена концепция за развитие на система за безопасност на болничната среда, като законодателни инициативи в тази посока съществуват и действат всяка сама за себе си, без да се търси връзката между тях, така че проблемът за безопасността да бъде всеобхватно разглеждан и развиван.

Изхождайки от факта, че инфекциите, свързани с медицинското обслужване са сред най-честите нежелани събития, възникващи при предоставянето на здравни услуги, докторантката обръща и специално внимание на значението на техния контрол, в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. Въз основа на това са анализирани основни компоненти на превенцията и контрола на инфекциите, свързани с медицинското обслужване, както и предизвикателства и пропуски в тяхното осъществяване.

Съществен приносен характер има проучването на концепцията на безопасна болнична среда в сестринството. В тази връзка авторката прави исторически преглед на възникването и развитието на схващанията за значението на безопасната болнична среда в практиката на медицинските сестри. Висока научна стойност има направеният умел паралел между концептуална рамка на теорията на средата на Найтингейл и развитието на научната мисъл и практиките, насочени към решаване на разглеждания проблем от времето на Найтингейл до наши дни. Въз основа на него, докторантката достига до извода, че „Въпреки, че между Найтингейл и публикуването на докладите на ИОМ е изминало повече от век, на създаването на по-безопасна болнична среда е обърнато твърде малко внимание“.

Изследвана е и практическа реализация на концепцията за безопасна болнична среда, с акцент върху нейните компоненти и модели. Въз основа на концептуалния модел на практиката на медицинските сестри, адаптиран от автора, се подчертава, че осигуряването на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри. сложен процес, който обхваща много области, с много взаимосвързани елементи. Обосновава се необходимостта от представяне на цялостен модел, основан на доказателствата, за да може да се приложи и оцени като системен подход за безопасна среда за медицинските сестри.

Поставен е акцент върху значението на безопасните грижи в сестринството и съвременната роля на медицинската сестра за тяхното осъществяване. Проучени са основните аспекти на добрата сестринска практика и отговорности в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда.

Въз основа на направения литературният обзор, докторантката достига до изводи, които убедително обосновават необходимостта и значението на проучването, представено в дисертационния труд и насочват към неговите цел и задачи. Тематично фокусиран, логически построен върху сериозни източници, литературният обзор, наред със своето самостоятелно значение, е много добра основа за изграждане на адекватна методология на собственото проучване.

Във втора глава на дисертацията е представена методиката на научното изследване.

Целта на научното проучване е да се изследват съвременните аспекти при осигуряване на безопасна болнична среда с участието на медицинските сестри и на тази база да се разработят оптимални практически подходи, гарантиращи безопасност. За постигане на целта са поставени пет задачи, свързани с различни аспекти на на безопасната болнична среда.

Целта и задачите са точно и ясно дефинирани, насочени към решаването на проучвания проблем. Формулирани са три работни изследователски хипотези. Подробно и прецизно са представени обектът, предметът и обхватът на проучването.

Методологията е разработена по всички правила за съвременно научно изследване с отчитане спецификата на обекта. Приложените методи за набиране и обработка на информацията са адекватни на поставените задачи: документален метод, количествени методи (пряка индивидуална анкета сред 100 пациенти и 145 медицински сестри от многопрофилни болници в системата на Военномедицинска академия) и качествени методи (полуструктурирано интервю с 20 университетски преподаватели и дълбочинно интервю с 20 експерти). Статистическите методи за оценка на резултатите в дисертационния труд са умело подбрани и коректно приложени.

Прецизно е подготвен и инструментариума на изследването - анкетни карти за проучване мнението на пациенти и медицински сестри, въпросник за полу-структурирано интервю с университетски преподаватели и въпросник за дълбочинно интервю за експертна оценка от главни медицински сестри, професионалисти по здравни грижи с придобита специалност „Болнична хигиена, превенция и контрол на инфекциите“ и лекари епидемиолози. Организацията на проучването е адекватно разработена и добре представена. **Жанета Стоянова показва много добри възможности за планиране на научно-изследователска работа, за което безспорна е и ролята на научния ѝ ръководител проф. д-р Соня Тончева, д. оз. н.**

В трета глава на дисертационния труд са представени резултати от собствени проучвания на безопасната болнична среда в практиката на медицинските сестри.

В първата част на трета глава е направен анализ на теориите в сестринството в контекста на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри, способстващ за определяне на спецификата на сестринските грижи в дълбочината на изследвания проблем. В хронологичната последователност са представени основните схващания на теоретиците в сестринството и е акцентирано върху тяхната допирна точка, а именно поставянето на средата във фокуса на техните теории и концептуални модели. В резултат на анализа се достига до извода, че независимо от времето на формулирането на теориите е поставена рамка на връзката на грижите за здравето и благополучието на хората и обществото със заобикалящата ги среда и процесите, които възникват от тази връзка.

Във втората част на трета глава дисертантката представя анализ и обсъждане на резултатите от научното проучване. Направена е характеристика на изследваните групи респонденти по множество умело подбрани признаци на наблюдение, които въз основа на статистическа обработка, спомагат за постигане на качество, надеждност и достоверност на получените резултати и изведените изводи.

Проучена е степента на информираност на медицинските сестри относно процеса на осигуряване на безопасна болнична среда, по отношение на различни области на познание, посредством пряка индивидуална анонимна анкета, чрез пет степенната скала на Ликерт. Самооценката на медицинските сестри показва равномерно разпределение на относителните дялове с близки стойности между „отлична“ „много добра“ и „добра“ степен на информираност по посочените теми. Резултатите потвърждават високата значимост на старшите медицински сестри (44,8%) и главните медицински сестри (33,8 %) като основни източници на информация. Данните от проучването на нагласите за обучение относно новостите в областта на безопасната болнична среда в практиката на медицинските сестри

категорично доказват, че почти всички от анкетираните сестри заявяват желание за участие в обученията (89%). Радващи са резултатите, показващи значителна посещаемост на образователните форми от страна на повечето медицински сестри.

Особено ценна и информативна за изясняване на проучвания проблем е направената сравнителна характеристика на мнението на респондентите по отношение на ролята на медицинската сестра в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. За целта много умело докторантката е интегрирала количествения и качествения анализ при интерпретиране на мненията на медицински сестри, пациенти, университетски преподаватели и експерти в областта на безопасната болнична среда. Мнозинството от медицинските сестри, пациентите, университетските преподаватели и всички експерти оценяват положително приноса и ролята на медицинските сестри в осигуряването на процеса на безопасна болнична среда. Повече от половината и от четирите групи респонденти считат, че медицинската сестра трябва да бъде активен член на екипа в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда, като с това тя ще допринесе за неговото ефективно протичане.

Приносен характер има и проучването на необходимостта от оптимизиране на участието на медицинската сестра в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. Според получените резултати, значителна част от медицинските сестри (87,6%), всички университетски преподаватели (100%) и всички експерти (100 %) считат, че една добре обучена медицинска сестра би могла да подпомага оптимизирането на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. Голяма част от медицински сестри (90,3%), изказват готовност за прилагане на нови модели в своята практика.

В тази връзка е изследвано мнението на университетски преподаватели, посредством което са очертани основните елементи, които трябва да съдържат моделите за осигуряване на безопасна болнична среда (лидерство, организационна култура, обучение на персонала, контрол и управление на риска, научни изследвания, регистриране на отклонение и разработване на индикатори), както и областите за подобрене във връзка с успешна реализация на нови подходи/модели в процеса на оптимизиране на безопасната болнична среда в практиките на медицинските сестри (култура, лидерство, персонал, системност визия, стратегия и ресурси).

Изхождайки от факта, че пациентите имат потенциал да предоставят ценни данни за качеството и безопасността и данни за подобряването им на микроравнище, докторантката се фокусира върху проучване на тяхното мнение относно безопасността им като част от процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. Общата оценка на пациентите за безопасността на болничната среда е обобщена като добра и много добра. Според мнозинството от изследваните лица процесът на осигуряване на безопасна болнична среда в практиките на медицинските сестри е важен и ролята на медицинските сестри в него е значителна. Същевременно по-голямата част от анкетираните считат, че посоченият процес може да бъде подобрен.

Висок научен принос има и проучването на мнението на експерти, посредством дълбочинно интервю, относно необходимостта от оптимизиране на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда. Въз основа на анализа на данните докторантката извежда две основни групи твърдения, около които се обединяват експертите: първото е, че ролята на медицинската сестра в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда е ключова и трябва да се утвърди и според второто процесът на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри може да се оптимизира чрез въвеждане на нови модели

и непрекъснато обучение. Експертите посочват и бариерите, които могат да затруднят този процес – недостиг на персонал, неефективна комуникация, липса на микромениджмънт на нежелани събития в областта на безопасността, липса на екипна подкрепа.

Представените резултати и тяхното обсъждане, отговарят в пълна степен на заложените от докторантката цел и задачи и хипотези. Изложението на получените данни и тяхното обсъждане са изпълнени прецизно, с богато графично/таблично онагледяване и където е приложимо са статистически обосновани. Всичко това е доказателство за умението на докторантката да борави с данните от проведеното изследване, да ги отразява правилно, да прилага уместно подходящите методи за анализ и да интерпретира задълбочено получените резултати.

Изводите са умело формулирани, пряко свързани с изследователската цел, задачи и работни хипотези. Коректно и в синтезиран вид отразяват резултатите от научното проучване.

На базата на тях и проучени добри практики, Жанета Стоянова разработва **практически подходи за оптимизиране на процеса за осигуряване на безопасна болнична среда с участието на медицинските сестри.** Посредством прецизна теоретична и стратегическа обосновка е представен Модел за оптимизиране на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда с участието на медицинските сестри. В основата му са установените и потвърдени в хода на изследването три компонента на добрите професионални модели: компетентности, професионални взаимоотношения и ценности, както и основните цели на процеса за оптимизиране и осигуряване на безопасна болнична среда. В стратегическата обосновка на модела са заложили водещите стратегически цели, очаквани и крайни резултати.

Висок практико-приложен принос имат и разработените от докторантката организационна рамка за подобряване на процеса за осигуряване на безопасна болнична среда, цикъл за развитие и поддържане на лидерство в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри, предложените мерки за подобряване на културата на безопасност, очертаните роли и отговорности на различните субекти в процеса на осигуряване на безопасна болнична среда, както и представения механизъм за прилагане на нови модели за оптимизиране на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда в практиките на медицинските сестри.

Разработеният Модел за оптимизиране на процеса за осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри е предложен за експертна оценка, с цел въвеждането му в практиката на медицинската сестра, след адекватно прилагане и приемане от съответните институции. Значителна част от експертите (96,0%) нямат забележки и препоръки и считат, че Моделът за оптимизиране на процеса на осигуряване на безопасна болнична среда в практиката на медицинските сестри е приложим в сестринската практика

Приносите от дисертационния труд са представени в единадесет пункта. Шест от тях са с теоретико-познавателен характер и пет с практико-приложен характер.

Съгласна съм с посочените в работата основни приноси на дисертационния труд с теоретико-познавателен и практико-приложен характер.

Формулираните препоръки са стойностни и с точни адресанти - на национално ниво: към Министерство на здравеопазването, Медицинските университети, Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи и на ниво лечебно заведение: към болничния мениджмънт.

В петте приложения са включени всички инструменти, използвани в хода на проучването, както и извадки от коментари на експерти от проведеното дълбочинно интервю.

Представеният автореферат отговаря на нормативните изисквания. В него точно и ясно е очертано съдържанието на дисертационния труд.

Във връзка с темата на дисертационния труд са направени три научни публикации и две научни съобщения на национални и международни научни форуми.

Нямам критични бележки към представения дисертационен труд. Той съдържа съществени приноси за теорията и практиката. Цялостната работа на Жанета Стоянова е доказателство за нейните възможности за осъществяване на самостоятелна научна работа.

Предвид все по-нарастващата актуалност на представената проблематика и възможността за доразвиване, разширяване и популяризиране на резултатите от изследването, препоръчвам на Жанета Стоянова издаването на труда като монографичен.

Лични впечатления

Личните ми впечатления за Жанета Стоянова са придобити от контактите ми с нея във връзка със съвместната ни дейност по организацията и осъществяването на обучението на студенти от специалност „Медицинска сестра“ в Катедра „Здравни грижи“. Тя е уважаван и обичан преподавател и колега, притежаващ ценни личностни качества, като позитивизъм, всеотдайност, отговорност, организираност, прецизност, коректност, мотивираност и целеустременост. Наред с това, знанията, уменията и високият професионализъм на Жанета Стоянова я характеризират като отличен специалист, мениджър и преподавател и същевременно изграден изследовател със значителни теоретични познания и практически опит в съответната област, владеещ методите за изследване при осъществяване на научни проучвания.

Заклучение

Дисертационният труд на Жанета Стоянова е актуален и иновативен. Той притежава всички характеристики на цялостно, задълбочено академично изследване на установен проблем и отговаря на изискванията за самостоятелно научно произведение, съгласно разпоредбите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна.

В заключение, като имам предвид достойнствата на представения дисертационен труд и като отчитам безспорното авторство и визираните приноси моменти, убедено давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Жанета Василева Стоянова по научна специалност „Управление на здравните грижи, област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“, професионално направление 7.4. „Обществено здраве“.

03.04.2023 г.
гр. Варна

Изготвил рецензията.

Доц. Анна Георгиева, д.о.з.